

"Bazan daire-i imkândan çıkar, en yüksek dairelere müdahaleye çalışır." cümlesindeki "daire-i imkandan çıkmayı" nasıl anlayabiliriz?

"İ'lem eyyühe'l-aziz! Aklın pek garip bir hali vardır. Öyle bir yed-i tûlâ sahibidir ki, bazan kâinatı ihata etmekle kucağına alıyor. Bazan daire-i imkândan çıkar, en yüksek dairelere müdahaleye çalışır."(1)

"Daire-i imkan", Allah'ın Zat-ı Akdes ve sıfatları dışında kalan ve yaratılması mümkün olan her şey demektir. Daire-i imkanın dışı ya da ötesi ise **vacibat** alemidir, yani Allah'ın Zat-ı Akdesi, sıfat ve isimlerine işaret eder.

Allah insana öyle geniş ve ihatalı bir akıl vermiş ki, insan bu akılla hem mahlukatı bütünü ile kuşatır ve incelemek ister hem de Allah'ın zatı ve isimleri hakkında fikir yürütür.

Lakin insan akli ile Allah ve sıfatları hakkında düşünürken, vahyi kendine bir ölçü ve rehber olarak görmelidir. Yoksa küfür ve dalalet bataklığına düşme riski çok yüksektir. Vahye itibar etmeyen akıllı felsefecilerin büyük bir kısmı ya inkara sapmışlar ya da Allah'ı isim ve sıfatları ile tanıma konusunda çok zayıf ve etkisiz kalmışlardır.

İnsan akli çok büyük bir nimettir, lakin vahyin rehberliğinde ve aydınlığında kalırsa. Şayet kalmazsa, bazen bir damla suda boğulur:

"Bazan da bir katre suda boğulur, bir zerre içinde yok olur, bir kılda kaybolur. Maahaza, hangi şeyde fena ve kaybolursa, bütün varlığı o şeye münhasır olduğunu bilir. Ve hangi bir noktaya girse bütün âlemi beraberce götürmek isteğindedir."(2)

Özetle **"daire-i imkândan çıkmak"** tabiri, insanın Allah ve sıfatları hakkında tefekkür etme yetisi ve özelliğidir.

Dipnotlar:

(1) bk. [Mesnevî-i Nuriye, Habbe.](#)

(2) bk. [age.](#)